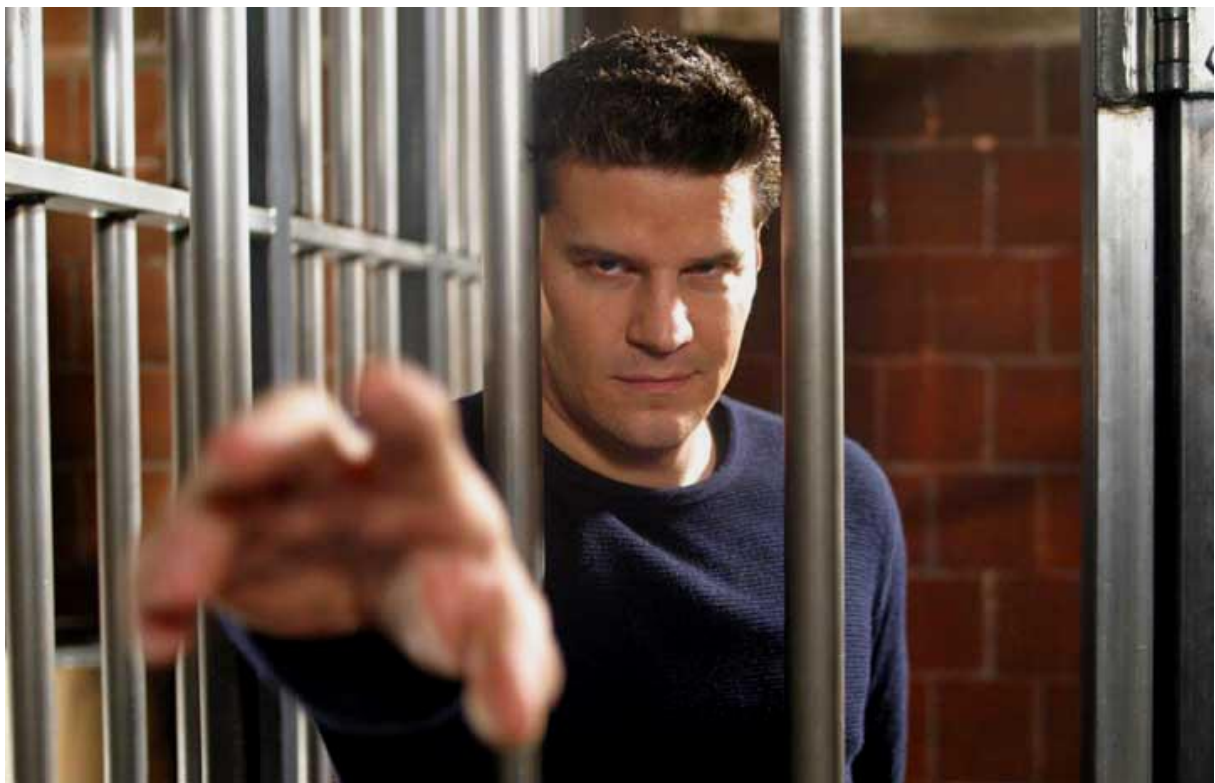

‘It started with a girl’

Buffy the Vampire Slayer, Angel en The WB Television Network

Auteur Pim Razenberg
Opleiding Film- en Televisiewetenschap
Universiteit Utrecht
Cursus Televisiegenres (2011)

Inhoud

Inleiding	3
1. It started with a girl: Het begin van <i>Buffy</i> en <i>Angel</i>	6
2. Vergelijking van <i>Buffy</i> en <i>Angel</i>	9
2.1 Concept.....	9
2.2 Overeenkomsten.....	10
2.3 Verschillen in thematiek.....	11
2.4 Filmische verschillen.....	13
3. Impact van <i>Buffy</i> en <i>Angel</i> op The WB.....	16
4. Conclusie.....	18
Audiovisuele Media	20
Literatuur.....	22

Inleiding

Wanneer een televisieserie financieel succesvol is, kan het erg lucratief zijn om op die serie voort te borduren. Succesvolle series krijgen daarom na afloop vaak een vervolgsérie (zoals *Cheers* spin-off *Frasier* of *Friends* spin-off *Joey*)¹ en sommige series krijgen tijdens hun eigen duur al een spin-off, zoals *CSI: Crime Scene Investigation* met als spin-offs *CSI: Miami* en *CSI: NY* en *All in the Family* spin-off *The Jeffersons*.²

Om een minimaal financieel risico te lopen en de kijkers van de originele serie mee te nemen naar de nieuwe serie zorgen netwerken er vaak voor dat de nieuwe serie een gelijke wordt van het origineel. Toen in 2003 de populaire NBC serie *Friends* aan haar einde kwam, hanteerde de zender deze strategie om het ‘gat’ dat *Friends* achterliet te dichten. De serie werd één op één vervangen door *Joey*, een serie gebaseerd op *Friends*’ meest geliefde personage Joey Tribbiani. De series hadden qua stijl, opbouw en personages veel overeenkomsten en werden deels door dezelfde crew gemaakt.³

De door NBC gehanteerde strategie is terug te vinden in diverse andere spin-off series. Een opmerkelijk geval is echter de serie *Angel*, een spin-off van het Amerikaanse WB Television Network (The WB) science-fiction tienerdrama *Buffy the Vampire Slayer* (kortweg: *Buffy*) gebaseerd op het gelijknamige personage Angel (David Boreanaz).⁴ Inhoudelijk gezien positioneerde *Angel* zich binnen dezelfde realiteit als *Buffy*, ook wel de ‘*Buffyverse*’ genoemd,⁵ maar de gehanteerde thema’s, stijl en toon van de serie waren significant anders dan in *Buffy*. De onderzoeksvraag in dit onderzoek is daarom als volgt:

- Waarom nam The WB de beslissing de *Buffy the Vampire Slayer* spin-off *Angel* een andere invulling te geven dan haar moderserie, in plaats van voor een veiligere soortgelijke invulling van het programma te kiezen?

¹ IMDb, “Movie connections for *Cheers* (1982-1993)” *IMDb* (2011). IMDb, “Movie connections for *Friends* (1994-2004)” *IMDb* (2011).

² IMDb, “Movie connections for *CSI: Crime Scene Investigation* (2000-Present)” *IMDb* (2011). IMDb, “Movie connections for *All in the Family* (1968-1979)” *IMDb* (2011).

³ D. Timms, “NBC pins hopes on *Friends* spin-off” in *The Guardian* (25-7-2003).

⁴ *Buffy the Vampire Slayer*. Created by Whedon, J., The WB, 1997-2001; UPN, 2001-2003. *Angel*. Created by Whedon, J. & Greenwalt, D., The WB, 1999-2004. IMDb, “Movie connections for *Buffy the Vampire Slayer* (1997-2003)” *IMDb* (2011).

⁵ De term werd rond de millenniumwisseling voor het eerst gebruikt door de fans van *Buffy the Vampire Slayer* en *Angel* en is sindsdien gebruikt in diverse officiële en onofficiële publicaties en door programmamaker Joss Whedon zelf.

In dit onderzoek zullen de redenen voor deze keuze op zowel inhoudelijk als productioneel gebied onderzocht worden: hoe zag het televisielandschap er eind jaren negentig uit met betrekking tot sciencefiction dramaseries en waarom paste *Angel* daar in deze vorm volgens The WB het beste in? De gevolgen betreffende de besluitvorming rondom *Buffy* en *Angel* worden hierbij in acht genomen omdat deze van grote invloed bleken op The WB's marktpositie. De onderzoeksvraag zal daarom aan de hand van de volgende subvragen beantwoord worden:

- Waarop baseerde The WB de keuze dat *Angel* in deze specifieke vorm het beste binnen het programma-aanbod in het televisielandschap van 1999 paste?
- Op welke manier onderscheidde *Angel* zich precies van *Buffy*?
- Welke gevolgen had de besluitvorming rondom *Buffy* en *Angel* voor The WB?

Hiermee wordt een analyse gemaakt van de specifieke keuzes van het Amerikaanse netwerk binnen het financieel risicovolle landschap van de *tv-shows*. Deze analyse kan inzicht verschaffen in de elementen welke een (van het origineel afwijkende) spin-off serie tot een succes kunnen maken en kan ondersteuning bieden in het maken van dergelijke keuzes. Ook geeft de analyse van *Buffy* en *Angel* inzicht in de overkoepelende beleidvoering rondom doelgroepsegmentatie eind jaren negentig.

Het onderzoek zal uitgevoerd worden via een sociaalhistorische comparatieve analyse zoals beschreven door Chris Vos. Vos beschrijft de manier waarop onderzoekers het beste audiovisuele uitingen kunnen analyseren binnen hun sociaal-culturele context. Van de vijf elementen van media-analyse die Vos benoemt,⁶ zullen er in deze analyse twee gebruikt worden: de productieanalyse en de productanalyse.⁷ Voor beide analysevormen zullen als basis de theorieën uit David Bordwell en Kristin Thompson's *Film Art* en *Film History* gebruikt worden.⁸ De productieanalyse richt zich op het tot stand komen van *Buffy* en met name *Angel* binnen het programmastelsel. De productanalyse zal bestaan uit een inhoudelijke en filmische tekstanalyse van de series; stijl, thema's en doelgroep komen hierbij aan bod. Voor de vergelijking van de genres van de series wordt gebruik gemaakt van Glen Creebers

⁶ De algemene context van het werk; de filmhistorische context; de productie van de film, het product zelf (incl. de filmische laag, de narratieve laag en de symbolische laag) en de receptie van het werk.

⁷ C. Vos, *Bewegend verleden. Inleiding in de analyse van films en televisieprogramma's* (Amsterdam: Boom, 2004).

⁸ K. Thompson en D. Bordwell, *Film Art: An Introduction*, 9th Edition (New York: McGraw-Hill, 2010). K. Thompson en D. Bordwell, *Film History: An Introduction*, 3rd Edition (New York: McGraw-Hill, 2010).

werk betreffende televisiedrama en science-fiction.⁹ De officiële informatiecatalogi van *Buffy* en *Angel*,¹⁰ alsmede de officiële *Buffy* en *Angel* tijdschriften,¹¹ kunnen via eerstehands informatie van het productieteam helpen de oorsprong van de series te achterhalen en kunnen tevens inzicht geven in de verschillen tussen de series. Het werk van Daniels en Littleton beschrijft daarnaast de The WB en haar relatie met rivaal UPN.¹² Wetenschappelijke essays en papers uit de ‘Buffy studies’¹³ kunnen gebruikt worden als verdere theoretische basis voor de analyse van de tv-shows.

Wat betreft de inhoudelijke analyse zal dit onderzoek zich voornamelijk focussen op het personage Angel. Dit omdat Angel voor het eerst verscheen in de eerste aflevering van *Buffy* en na drie seizoenen de overstap maakte naar *Angel*. De veranderingen in de thematiek van zijn verhaallijnen, evenals de situaties die hij doorstaat in beide series weerspiegelen goed de verschillen tussen *Buffy* en *Angel*. Voor de filmische tekstanalyse wordt gekeken naar de stijl, montage, mise-en-scène en het genre de series. Deze kernelementen reflecteren de verschillen tussen de *Buffy* en *Angel* en hangen nauw samen met The WB’s productionele keuzes betreffend *Angel*.

⁹ G. Creeber, et. al., *The Television Genre Book* (Londen: BFI, 2008).

¹⁰ N. Holder, J. Mariotte en M. Hart, *Angel: The Casefiles: Volume 1: The Official Companion to the Hit Show*. (Londen: Simon & Schuster Pocket Books, 2002). D. G. Gallagher en P. Ruditis, *Angel: The Casefiles: Volume 2: The Official Companion to the Hit TV Show* (Londen: Simon & Schuster Pocket Books, 2004).

¹¹ D. Curtis, M. Eden en N. Clubb, *Buffy the Vampire Slayer Magazine* (Bankside, Londen: Titan Magazines, 1999-2005). M. Eden, *Angel Magazine* (Bankside, Londen: Titan Magazines, 2003-2005). N. Clubb, *Buffy the Vampire Slayer Magazine/Angel Magazine* (Bankside, Londen: Titan Magazines, 2005-2007).

¹² S. Daniels en C. Littleton, *Season Finale: The Unexpected Rise and Fall of the WB and UPN* (New York: Harper, 2007).

¹³ Een onofficiële academische discipline waaronder een twintigtal boeken gepubliceerd zijn met essays en papers betreffend de series *Buffy* en *Angel*. Met name S. Abbott’s *Reading Angel: The TV Spin-off with a Soul* (2005) en E. Levine en L. Parks’ *Undead TV: Essays on Buffy the Vampire Slayer* (2007) worden in deze paper veel gebruikt.

1. It started with a girl: Het begin van *Buffy* en *Angel*

Op 11 januari 1995 begon The WB voor het eerst met uitzenden. Het netwerk, opgericht door Warner Bros. en Tribune Broadcasting, begon zich, na twee jaar de markt afgetast te hebben, te focussen op “Generation Y”, de generatie die zich kenmerkt als de ‘post-post-baby boom generatie’.¹⁴ Het netwerk richtte zich hierbij voornamelijk op vrouwen tussen de 12-34 jaar, ook wel ‘adolescents and adolescent-at-heart’.¹⁵ Vanaf 10 maart 1997 zond het netwerk daarom Joss Whedon’s *Buffy the Vampire Slayer* uit. De serie baseerde zich losjes op Whedon’s gelijknamige film uit 1992.¹⁶ In zijn eerste pitches voor *Buffy* beschreef hij de serie als ‘90210 meets The X-Files’; een komisch tienerdrama met horrorelementen.¹⁷ In een poging zich meer als een familienetwerk te profileren – met de y-generatie als spil van de familie – gaf The WB Whedon de opdracht een eerste seizoen te maken.¹⁸

Als snel bracht *Buffy* The WB het succes waarop het hoopte.¹⁹ De serie gaf het netwerk de impuls haar jeugdprogrammering aan te vullen met series als *Dawson’s Creek* (1998-2003), *Charmed* (1998-2006), *Popular* (1999-2001) en *Roswell* (1999-2002).²⁰ The WB sprak met succes het gefragmenteerde tienerpubliek aan,²¹ en besloot daarom haar doelgroep uit te breiden met meer van haar kerndoelgroep afwijkende series zoals *Angel* en later *Smallville* (2001-2011).²² De productie van *Angel* werd al op 26 juli 1998 aangekondigd, terwijl David Boreanaz nog een vol seizoen zou meedraaien met *Buffy*.²³ De verklaring voor het feit dat The WB en Whedon er voor kozen *Angel* een eigen serie te geven ligt in verschillende zaken.

Buffy bleek na haar eerste seizoen een groot succes, maar het was pas na de tweede helft van het tweede seizoen dat The WB zich realiseerde dat een spin-off van de serie

¹⁴ The WB, “About” *The WB Television Network Online* (27-8-2008).

¹⁵ S. Murray, “I Know What You Did Last Summer: Sarah Michelle Gellar and Crossover Teen Stardom” in *Undead TV: Essays on Buffy the Vampire Slayer*, red. E. Levine en L. Parks (Durham: Duke University Press, 2007): 42-55.

¹⁶ IMDb, “Buffy the Vampire Slayer (1992)” *IMDb* (2011).

¹⁷ M. Springer en M. Stokes, “Prophecy Boy: They’ll rot in your brain!” in *Buffy the Vampire Slayer Magazine*, Issue #20 (2001): 12.

¹⁸ L. De Moras, “The Sound and the Fury” in *The Hollywood Reporter, TV Preview September 1997-98* (Los Angeles: Prometheus Global Media, 1997): 10.

¹⁹ A. J. Jacobs, “Interview with a Vampire Chronicler: How Joss Whedon may save The WB with a chick named Buffy” in *Entertainment Weekly* (25-4-1997).

²⁰ M. C. Kearney, “The Changing Face of Teen Television, or Why We All Love Buffy” in *Undead TV: Essays on Buffy the Vampire Slayer*, red. E. Levine en L. Parks (Durham: Duke University Press, 2007): 17-41.

²¹ Daniels en Littleton.

²² L. Mifflin, “A Sixth Night for WB, for Under 35’s Only” in *The New York Times* (19-5-1999).

²³ The WB, “The WB News Bulletin” *The WB* (26-7-1998).

mogelijk was. In de tweedelige aflevering *Surprise/Innocence* verloor Angel zijn ziel,²⁴ die in de *Buffyverse* gelijk staat aan een geweten.²⁵ Angel – nu zijn alter ego Angelus – maakte het ex-vriendin Buffy (Sarah Michelle Gellar) in de afleveringen die volgden duidelijk dat hij van plan was al haar vrienden in een doodskist naar huis te sturen, om vervolgens ook haar te vermoorden. Zijn brute moord op Jenny Calender (Robia LaMorte) bleek een keerpunt voor de serie.^{26/27} Het viel Whedon op hoe divers het acteerwerk van Boreanaz als Angel kon zijn:

“When he became evil Angel, he showed us things we had never seen before, and then when he became evil Angel possessed by the soul of a female schoolteacher (in ‘I Only Have Eyes For You’), he showed me things that I’d never seen before to the point where I said, ‘That guy can anchor a show.’”²⁸

Boreanaz begon zijn rol als Angel in de vorm van een terugkerend personage in het eerste seizoen van *Buffy*. Zijn populariteit zorgde ervoor dat hij in seizoen twee een vaste rol kreeg.²⁹ Whedon geloofde dat Boreanaz’ personage net als Buffy in zekere zin een ‘superheld’ was, met genoeg verhaal om een eigen serie te kunnen dragen.³⁰ In de nieuwe serie zouden de schrijvers Angel’s personage meer kunnen uitdiepen op basis van zijn moreel ambigue aard als Angel/Angelus.³¹

Het moreel ambigue karakter van Angel werd door The WB als een verfrissend element gezien voor hun programmering. Nu zij de vrouwelijke tienermarkt veroverd leken te hebben wilde het netwerk zich gaan richten op de doelgroep mannen tussen de 18-34 jaar. Omdat de tienermarkt al grotendeels verzadigd leek, probeerde The WB zich van haar eigen series als *Roswell* en *Dawson’s Creek* te distantiëren met een meer volwassen serie, zoals ook directe concurrent United Paramount Network (UPN) dat deed met *Star Trek: Voyager* (1995-

²⁴ Buffy the Vampire Slayer, 2x13 - Surprise, Reg. M. Lange, Scen.M. Noxon, The WB, 19-1-1998. Buffy the Vampire Slayer, 2x14 - Innocence. Reg. & Scen. J. Whedon, The WB, 20-1-1998.

²⁵ J. P. Miller, “The I in Team: Buffy and Feminist Ethics” in *Buffy the Vampire Slayer and Philosophy: Fear and Trembling in Sunnydale*, red. J. B. South (Chicago: Open Court, 2003): 35-48.

²⁶ Jenny was de eerste hoofdpersoon uit de serie die om het leven kwam. Het was Whedon’s waarschuwing aan zijn kijkers dat ‘alles kon gebeuren’ en dat Angelus daadwerkelijk slecht was. Whedon zou het niet schuwen ook later publieksfavoriete personages te laten sterven in zowel *Buffy* als *Angel*.

²⁷ SFX Magazine, “Buffy: In the Beginning” in *SFX Magazine, An SFX Special Editon: Unofficial Buffy Collection* (Bath: Future Publishing, 2000): 37.

²⁸ A. Bernstein, “Who’s the Joss?” in *Angel Magazine*, Yearbook Januari 2006 (2006): 17. Buffy the Vampire Slayer, 2x19 - I Only Have Eyes For You. Reg. J. Whitmore Jr., Scen. M. Noxon, The WB, 28-4-1998.

²⁹ N. Holder en J. Mariotte, *The Watcher’s Guide: Volume 2: The 2nd Official Companion to the Hit Show* (Londen: Simon & Schuster Pocket Books, 2000): 262.

³⁰ C. Havens, “Angel” in *Joss Whedon: The Genius Behind Buffy* (BenBella Books, 2003): 103.

³¹ S. Abbott, “Walking the Fine Line Between Angel and Angelus” in *Slayage: The Online International Journal of Buffy Studies* 9 (2003).

2001), *The Sentinel* (1996-1999) en *Seven Days* (1998-2001).³² *Angel* moest daarom een meer volwassen serie worden. Boreanaz' vertolking van de gekwelde vampier-met-een-ziel was een hit bij de fans en leende zich daarom als beste voor de nieuwe serie die The WB hoopte te gaan uitzenden.³³

³² Daniels en Littleton.

³³ Gallagher en Ruditis, 281.

2. Vergelijking van *Buffy* en *Angel*

2.1 Concept

Buffy the Vampire Slayer draaide om een groep vrienden op een Amerikaanse *high school* in het fictieve stadje Sunnydale. De *high school*-sfeer in de serie werd deels geïnspireerd door Allan Moyle's film *PUMP UP THE VOLUME* (1990) en moest aansluiten op het relatief jonge publiek van The WB dat net als de personages in de serie in de adolescentiefase van het leven zat.³⁴ *Buffy* combineerde actie, komedie en drama met fantasie-elementen en had een feministische ondertoon. Kenmerkend voor *Buffy* was het gebruik van bovennatuurlijke elementen als metafoor voor wat er in het dagelijks leven (van de personages) gebeurde.³⁵ Een voorbeeld hiervan is de aflevering *Hush*, waarin de onderlinge communicatieproblemen van de personages worden gereflecteerd in de komst van een groep demonen die hen het spraakvermogen afneemt.³⁶

Ook spin-off *Angel* gedijt op een dergelijke metaforische kijk op het leven. Protagonist Angel debuteerde in 1997 in *Buffy*, maar verliet na het derde seizoen de serie; hij kreeg een eigen serie die zich afspeelde in Los Angeles. *Angel* was donkerder van toon en gericht op jongvolwassenen. De serie hanteerde een mindere strikte tweedeling tussen 'goed' en 'kwaad' dan *Buffy*. *Angel*-schrijver Jeffrey Bell laat *Angel*'s personages dit in *Habeas Corpses* verwoorden door te stellen dat zij voornamelijk opereren in 'het grijze gebied tussen goed en kwaad'.³⁷ Morele ambiguïteit speelt daarmee een belangrijke rol in *Angel*. Alvorens de verschillen tussen de series te bespreken zullen nu eerst kort de overeenkomsten tussen de series benoemd worden.

³⁴ A. Bernstein, "Melody Maker" in: *Buffy the Vampire Slayer Magazine*, Issue #30 (2001): 15.

³⁵ T. Dilullo, "Minear, There & Everywhere" in *Buffy the Vampire Slayer Magazine/Angel Magazine*, Issue #79 (2005): 51.

³⁶ *Buffy the Vampire Slayer*, 4x10 - Hush. Reg. & Scen. J. Whedon, The WB, 14-12-1999.

³⁷ *Angel*, 4x08 - Habeas Corpses. Reg. S. Schoolnik, Scen. J. Bell, The WB, 15-1-2003.

2.2 Overeenkomsten

“Los Angeles. You see it at night and it shines. Like a beacon. People are drawn to it. People and other things. They come for all sorts of reasons. My reason? No surprise there. It started with a girl.” ~ Angel.³⁸

Buffy en *Angel* spelen zich beide af in de *Buffyverse*. Bovenstaande quote is de openingszin van Joss Whedon en David Greenwalt's *Angel*. Zij erkennen hiermee dan ook direct de link tussen *Buffy* en *Angel*, maar maken vervolgens in de rest van de aflevering het publiek bekend met de unieke, onderscheidende wereld van de serie.³⁹

Ondanks de vele manieren waarop *Angel* zich van *Buffy* onderscheidt hebben zij toch diverse overeenkomsten. In de eerste plaats programmeerde The WB *Angel* na *Buffy* op de dinsdagavond. Hiermee hoopte het netwerk niet alleen een nieuwe, oudere doelgroep aan te spreken, maar het hoopte ook dat *Buffy*-kijkers zouden blijven zitten voor *Angel*.⁴⁰ Deze programmering maakte het mogelijk *crossover*-afleveringen te maken waarin verhaallijnen uit de ene serie overgenomen of opgevolgd werden door de andere serie. Dit gebeurde echter niet vaak omdat het volgens Whedon ‘een logistieke hel’ was.⁴¹ De strategie leek te werken: *Angel* trok naast *Buffy*-fans ook meer mannelijke kijkers en families aan.⁴²

De intertekstuele relaties tussen *Buffy* en *Angel* beperkten zich niet alleen tot hun gedeelde ‘realiteit’, metaforische kijk op het leven en verhaallijnen, maar bevatte ook hun personages: hoofd- en bijpersonen bezochten regelmatig elkaars serie.

Wat *Buffy* in 1997 zo vernieuwend maakte, was haar hybride genre, waaronder comedy, horror, science-fiction, tienerdrama en musical geschikt werden.⁴³ *Angel* nam dit voorbeeld over met een mix van eigen genres, waaronder *film noir*, melodrama, comedy, superheldenfictie, kantoor drama en martial arts.⁴⁴ The WB stelde in de contracten van de cast van *Angel* een clause op dat wanneer de serie niet goed zou lopen, de acteurs weer aan het

³⁸ *Angel*, 1x01 - City Of. Reg. & Scen. J. Whedon, The WB, 5-10-1999.

³⁹ S. Abbott, “Kicking Ass and Singing 'Mandy': A Vampire in LA” in *Reading Angel: The TV Spin-off with a Soul*, red. S. Abbott (Londen: I.B. Tauris & Co Ltd., 2005): 1.

⁴⁰ A. Marley, “The Offspring: Surfing This Season's Bumper Crop of Spin-Offs” in *City Paper* (20-10-1999).

⁴¹ Holder en Mariotte, 262.

⁴² Marley.

⁴³ Creeber, 8, 10, 53.

⁴⁴ Abbott, “Kicking Ass and Singing 'Mandy': A Vampire in LA”, 8-9.

werk mochten bij *Buffy*.⁴⁵ Op deze genoemde overeenkomsten na verschilden de series significant van elkaar.

2.3 Verschillen in thematiek

Tijdens de zeven jaar dat *Buffy* werd uitgezonden, stonden met name de thema's 'opgroeien', 'familie' en 'vriendschap' centraal. Samen konden Buffy en haar vrienden het kwaad – en hun adolescentie – overwinnen.⁴⁶ Buffy deed daarbij haar best om haar leven als tiener te combineren met haar leven als 'vampire Slayer'.⁴⁷ *Angel*'s uitvoerend producent Greenwalt stelt dat de personages in *Angel* ouder zijn dan in *Buffy*.⁴⁸ In *Buffy* werden de personages daarnaast geportretteerd als 'normale' mensen in buitengewone situaties, terwijl de personages in *Angel* voornamelijk buiten het normale staan: Angel is een vampier, Doyle is een half-demon, enzovoorts. Zij hebben hun jeugd achter zich gelaten, zijn op zoek naar verlossing voor hun daden uit het verleden en hopen daarbij betekenis te kunnen geven aan het leven. Anders dan in *Buffy* staat niet de overwinning van het kwaad centraal, maar het bijdragen aan de strijd daartegen – het kwaad huist in iedereen en is niet te overwinnen. Deze morele ambiguïteit reflecteert zich het sterkst in *Angel*'s duale identiteit als Angel/Angelus.⁴⁹ Het is dan ook zijn personage dat in de overstap van *Buffy* naar *Angel* het verschil in thematiek tussen de series het sterkst reflecteert.

Angel is een meer dan tweehonderd jaar oude vampier, die anderhalve eeuw lang moordend door Europa zwierf.⁵⁰ Dit deed hij tot het moment dat een Roemeense zigeunerstam hem vervloekte met een ziel, en dus een geweten. Zijn ziel onderscheidt Angel van andere vampiers en zorgde ervoor dat hij uiteindelijk Buffy zou helpen in haar strijd tegen het kwaad.⁵¹ In de loop van de serie kregen Buffy en Angel een relatie, maar nadat die gedoemd bleek te zijn, vertrok Angel naar Los Angeles.⁵² Daar werd hij met meer volwassen thema's geconfronteerd. Angel kreeg te maken met de 'demonen' van de donkere stad, die onder andere de vorm aannamen van corrupte advocaten en seriemoordenaars.⁵³ Angel's problemen kwamen echter met name tot uiting in de eenzaamheid en de vervreemding van de

⁴⁵ T. O'Shea, "David's Discussions" in *Angel Magazine*, Issue #16 (2004): 12.

⁴⁶ M. Springer, "Growing Up" in *Buffy the Vampire Slayer Magazine*, Issue #33 (2002): 11.

⁴⁷ SFX Magazine, "Buffy: In the Beginning", 22.

⁴⁸ J. Nazzaro, "LA Stories" in *Buffy the Vampire Slayer Magazine*, Issue #36 (2002): 10-12.

⁴⁹ Abbott, "Kicking Ass and Singing 'Mandy': A Vampire in LA", 2.

⁵⁰ Geboren in 1727, gestorven en 'herboren' als vampier in 1753.

⁵¹ *Buffy the Vampire Slayer*, 1x06 - Angel. Reg. S. Brazil, Scen. D. Greenwalt, The WB, 14-4-1997.

⁵² *Buffy the Vampire Slayer*, 3x22 - Graduation Day (Part 2). Reg. & Scen. J. Whedon, The WB, 13-7-1999.

grote stad.⁵⁴ Whedon en serieproducent Shawn Ryan vergelijken Angel met een ‘alcoholist op het randje van de afgrond’: zijn innerlijke monster verlangt naar bloed en dat maakt hem teruggetrokken en mensenschuw.⁵⁵ Zijn alter ego Angelus is ondanks zijn ziel altijd aanwezig.⁵⁶

Een van de grote centrale thema’s in *Angel* is daarmee het ‘zoeken naar verlossing’. Om boete te doen voor zijn gruweldaden probeert Angel de bewoners van Los Angeles te behoeden voor het kwaad. Het pad dat hij doorloopt is er een van verlies, opoffering en compromis.⁵⁷ In aflevering één wordt meteen de toon van de serie gezet wanneer Angel’s eerste cliënte Tina (Tracy Middendorf) wordt vermoord.⁵⁸ Het omgaan met de dood is zo ook een belangrijk probleem in *Angel*. Andere maatschappelijke problemen die aan bod komen zijn onder andere het straatleven in Los Angeles, jeugdbendes, politiegeweld, gokverslaving, kindermisbruik, vrouwenbesnijdenis en illegale orgaanhandel.⁵⁹ Veel van deze thema’s werden te ‘duister’ gevonden voor *Buffy*. De thema’s zouden beter aansluiten op een meer volwassen publiek.

Ook *Buffy* protagonist Cordelia (Charisma Carpenter) maakte de overstap naar *Angel*.⁶⁰ In *Buffy* was zij een oppervlakkige verwende tiener die bovenaan de sociale hiërarchie stond.⁶¹ Aan het einde van het derde seizoen bleek haar familiefortuin voornamelijk gebaseerd op de creatieve boekhouding van haar vader, waardoor ze aan het begin van *Angel* haar *high school* glamour moest inruilen voor het leven van een werkzoekende actrice.⁶² Ook Cordelia wordt geconfronteerd met nieuwe, volwassen problematiek: ze heeft geldzorgen, zoekt een appartement en helpt Angel met het opzetten van zijn privédetectivebureau Angel Investigations.

⁵³ De primaire antagonist in de serie is advocatenkantoor Wolfram & Hart.

⁵⁴ K. Stoddard Kayes, “Talking ‘bout my generation” in *Buffy the Vampire Slayer Magazine/Angel Magazine*, Issue #85 (2006): 53.

⁵⁵ The New York Times. “10 Questions For... Joss Whedon” in *The New York Times* (16-5-2003): 3. M. Springer, “Angel’s New Blood” in *Buffy the Vampire Slayer Magazine*, Issue #29 (2001): 16.

⁵⁶ Abbott, “Kicking Ass and Singing ‘Mandy’: A Vampire in LA”, 3-4.

⁵⁷ K. Anderson, “Now and Then” in *Buffy the Vampire Slayer Magazine/Angel Magazine*, Yearbook January 2006 (2006): 87.

⁵⁸ E. Gross, “Angel: Year One” in *SFX Magazine, An SFX Special Editon: Unofficial Buffy Collection* (Bath: Future Publishing, 2000): 62.

⁵⁹ Respectievelijk: *Angel*, 1x20 - War Zone. Reg. G. Campbell, Scen. D. Straiton, The WB, 9-5-2000. *Angel*, 3x03 - That Old Gang of Mine. Reg. F. Keller, Scen. T. Minear, The WB, 8-10-2001. *Angel*, 2x14 - The Thin Dead Line. Reg. S. McGinnis, Scen. J. Kouf & S. Ryan, The WB, 13-2-2001. *Angel*, 4x03 - The House Always Wins. Reg. M. Grabiak, Scen. D. Fury, The WB, 20-10-2002. *Angel*, 2x04 - Untouched. Reg. J. Whedon, Scen. M. Smith, The WB, 17-10-2000. *Angel*, 1x13 - She. Reg. D. Greenwalt, Scen. D. Greenwalt & M. Noxon, The WB, 8-2-2000. *Angel*, 2x18 - Dead End. Reg. J. A. Contner, Scen. D. Greenwalt, The WB, 24-4-2001.

⁶⁰ Holder en Mariotte, 261.

⁶¹ Stoddard Kayes, 53.

⁶² *Buffy the Vampire Slayer*, 3x20 - The Prom. Reg. D. Solomon, Scen. M. Noxon, The WB, 11-5-1999.

Cordelia en Angel worden in *Angel* beiden door hun nieuwe leefsituatie gedwongen een meer volwassen houding aan te nemen.⁶³ Ook andere *Buffy*-alumni zoals bijpersonage Anne Steele (Julia Lee) krijgen in *Angel* te maken met meer volwassen problematiek: Anne ontwikkelt zich van ontspoorde tiener in *Buffy* tot vrijwilligster in een daklozentehuis in *Angel*.⁶⁴

De meer volwassen thematiek wordt ook door Whedon opgemerkt: ‘Buffy is really about growing up. Angel to me is more a real kind of Gothic melodrama in the very old-fashioned sense’. Whedon vergelijkt de volwassen stijl van *Angel* met de *film noir* cinema uit de jaren vijftig, en het werk van melodramaregisseur Douglas Sirk.⁶⁵ Waar *Buffy* zich meer richt op humor, een rijk scala aan personages en een lichte, opgewekte stijl is *Angel* een serieuzer, duisterder drama met minder personages en een meer volwassen opzet.⁶⁶

Angel supervising producer David Fury stelt dat deze kleinere hoeveelheid personages er voor zorgt dat de vertelmethodes van de serie ook verschilt van *Buffy*. *Angel* is qua verhaallijnen meer ‘to the point’; de serie heeft minder dialoog en verhalen komen sneller op gang.⁶⁷ Het begin van *Angel*-afleveringen bevat daarom vaak meer actie dan *Buffy*-afleveringen.⁶⁸ ‘It’s a little bit more straightforward action show and a little bit more of a guys’ show,’ stelt Whedon. De keuze in het gebruik van dergelijke narratieve elementen toont een belangrijk verschil tussen de series.⁶⁹ *Angel* probeert zich zo van *Buffy* te distantiëren.⁷⁰

2.4 Filmische verschillen

Buffy speelde zich af in het fictieve Sunnydale, een kustplaatsje ‘dicht bij Santa Barbara’ en ‘ongeveer twee uur rijden ten noorden van Los Angeles’.⁷¹ De serie speelde zich daar af rondom de school Sunnydale High en later lokale universiteit UC Sunnydale.⁷² *Angel* ontleende haar mise-en-scène daarentegen aan de culturele mythologie Los Angeles. De

⁶³ Stoddard Kayes, 53.

⁶⁴ Holder, Mariotte en Hart, 26.

⁶⁵ I. Spelling, M. Springer, D. Bassom en A. Bernstein, “Words of Whedon” in *Buffy the Vampire Slayer Magazine*, Yearbook Winter 2003 (2003): 8.

⁶⁶ M. Springer, “The Sound of Fury” in *Buffy the Vampire Slayer Magazine*, Issue #28 (2001): 17.

⁶⁷ T. Dilullo, “Why we write” in *Angel Magazine*, Issue #18 (2005): 32. M. Springer, “The Sound of Fury”, 17.

⁶⁸ T. Dilullo, “From Bell” in *Angel Magazine*, Issue #19 (2005): 38-39.

⁶⁹ P. Verstraten. *Handboek Filmnarratologie* (Nijmegen: Vantilt, 2006): 13-80, 171-186.

⁷⁰ D. Bassom, “Buffy, Angel and Me” in *Buffy the Vampire Slayer Magazine*, Issue #12 (2000): 8.

⁷¹ J. Whedon, “Web post” *The Bronze* (22-11-1998).

⁷² SFX Magazine, “Buffy: In the Beginning”, 23.

historie van de stad als decor voor *film noir* films reflecteert zich sterk in de serie.⁷³ Uit de eerste aflevering blijkt dat *Angel* de middelbareschoolsfeer van *Buffy* is ontgroeid en in plaats daarvan de kijkers een donkerdere, stadse wereld presenteert.

Los Angeles lijkt in de serie net zo zeer een personage te zijn als Angel zelf. De snellere vertelmethode van *Angel* gaat gepaard met een eveneens snellere montage. Voorbeelden hiervan zijn de scèneovergangen in de eerste seizoenen: deze bestaan uit een reeks snel voorbijflitsende beelden van Los Angeles, de vertoonde (en nog te vertonen) scènes en soms zelfs *outtakes*.⁷⁴ De stad staat in *Angel* symbool voor eenzaamheid; het is een hectische plek waar niemand echt thuishoort, ook Angel niet. ‘Indeed, all the series’ settings – hotels, motels, brothels, hospitals, casinos, warehouses, sewers, fairgrounds – unless they become a final resting place are locations of transition,’ stelt Jacobs.⁷⁵ De vele *fast motion*-shots van de stad benadrukken het temporele, tijdloze karakter van zowel de stad als Angel zelf.⁷⁶

De meer volwassen thema’s die *Angel* behandelt, zijn dan ook beter op hun plaats in Los Angeles dan in Sunnydale. Los Angeles kampte een lange tijd met maatschappelijke problemen als rassenstrijd, geweld en sterke verschillen tussen rijk en arm. Deze problemen worden op metaforische – en soms heel directe – wijze gepresenteerd in het duistere Los Angeles van *Angel*. De stad staat in sterk contrast met het voorstedelijke, zomerse Sunnydale, dat bevolkt wordt door een voornamelijk blanke middenklasse.⁷⁷ De centrale boodschap van beide series wordt zo ondersteund door een passende setting.⁷⁸

Los Angeles, de ‘City of Angels’, was in de jaren veertig en vijftig vaak het decor voor *film noir* films.⁷⁹ Whedon en Greenwalt maken in *Angel* dan ook veel intertekstuele verwijzingen naar het genre en de werken die daar onder vallen – de aflevering *Are You Now, or Have You Ever Been* speelt zich bijvoorbeeld vrijwel geheel in het Los Angeles van 1952 af.⁸⁰ *Angel* gebruikt daarnaast veel visuele en narratieve genreconventies uit de *film noir* traditie. *Film noir* verhalen focussen zich vaak op geharde detectives; eenlingen in strijd met zichzelf. Zo opent Angel in de serie een detectivebureau en worstelt hij met het kwaad dat in hem leeft. Het gebruik van voice-overs, silhouetten, schaduw en een stedelijke omgeving in

⁷³ B. Tonkin, “Entropy as demon: Buffy in Southern California” in *Reading the Vampire Slayer: The New, Updated Unofficial Guide to Buffy and Angel*, red. R. Kaveney (Londen: I.B. Tauris & Co Ltd., 2007): 83-99.

⁷⁴ T. A. Kinsey, “Transitions and Time: The Cinematic Language of Angel” in *Reading Angel: The TV Spin-off with a Soul*, red. S. Abbott (Londen: I.B. Tauris & Co Ltd., 2005): 48-39.

⁷⁵ B. Jacob, “Los Angelus: The City of Angel” in *Reading Angel: The TV Spin-off with a Soul*, red. S. Abbott (Londen: I.B. Tauris & Co Ltd., 2005): 77.

⁷⁶ Thompson en Bordwell, *Film Art: An Introduction*, 171-173.

⁷⁷ Jacob, 79-80.

⁷⁸ Verstraten, 65-66.

⁷⁹ Thompson en Bordwell, *Film History: An Introduction*, 215-216.

Angel is ook ontleend aan de *film noir*. De titelmuziek van Darling Violetta en de score van Robert J. Kral dragen daarnaast bij aan de beoogde melancholische sfeer. De keuze *Angel* te stilleren naar *film noir* films uit de jaren 40-50 is gebaseerd op het feit dat dergelijke films vaak op jongvolwassen mannen waren gericht.⁸¹ Net als Tim Burton's mannelijk georiënteerde *BATMAN* (1989) combineerde *Angel* *film noir* met het superheldengenre.⁸² *Angel* plaatst zich daarmee in een traditie van detectiveseries en 'case-based' krimidrama's op televisie die op vergelijkbare wijze *film noir* elementen hanteren.⁸³

De personages in *Buffy* waren, ondanks hun vele nachtelijke activiteiten, ook overdag veel actief. *Angel*, als vampier zijnde, leeft echter voornamelijk 's nachts. De *film noir* traditie en het karakter van Los Angeles – haar hoge gebouwen en bruisende nachtleven – sloten hier goed op aan. Dit maakt *Angel* niet alleen qua thematiek, maar ook qua vorm en stijl donkerder dan *Buffy*. Dankzij deze donkere stijl leent *Angel* zich volgens Greenwalt daarnaast meer voor surrealistische humor dan *Buffy*.⁸⁴ De duisternis in *Angel* wordt gereflecteerd in zowel de narratie als de mise-en-scène van de serie.⁸⁵

De *high school* setting van *Buffy* in het zonnige, rustieke Sunnydale staat in sterk contrast met het snelle, vervreemdende en vooral duistere Los Angeles van *Angel*. Waar *Angel* als een gebroken superheld zijn stad probeert te behoeden voor het kwaad blijft *Buffy* het leven positief inzien met haar vrienden aan haar zijde. Met *Angel* presenteerde The WB het publiek een donkere, meer volwassen kijk op de wereld.

⁸⁰ *Angel*, 2x02 - Are You Now or Have You Ever Been. Reg. D. Semel, Scen. T. Minear, The WB, 3-10-2000.

⁸¹ Thompson en Bordwell, *Film Art: An Introduction*, 408-413, 270. Thompson en Bordwell, *Film History: An Introduction*, 215-216.

⁸² J. K. Halfyard, "The Dark Avenger: Angel and the Cinematic Superhero" in *Reading Angel: The TV Spin-off with a Soul*, red. S. Abbott (Londen: I.B. Tauris & Co Ltd., 2005): 149-162.

⁸³ Creeber, 24-29, 29-34.

⁸⁴ Nazzaro, 10-12.

⁸⁵ Verstraten, 53-68.

3. Impact van *Buffy* en *Angel* op The WB

De nieuwe insteek voor *Angel* bracht The WB opnieuw succes. Net als *Buffy* had *Angel* veel vaste kijkers en de serie bouwde al snel een grote fanbase op.⁸⁶ *Buffy*, *Dawson's Creek* en *7th Heaven* (1996-2007) hadden van The WB een succes gemaakt op de tienermarkt.⁸⁷ Daarmee stond The WB rond de millenniumwisseling recht tegenover haar rivaal UPN. In de beginjaren van het nieuwe millennium bleken de kijkcijfers van The WB's voornaamste tienerdrama's echter af te nemen en in respectievelijk 2001 en 2003 werden *Buffy* en *Dawson's Creek* stopgezet.⁸⁸ UPN kampte in 2001 met problemen en greep de kans *Buffy* over te nemen.⁸⁹ Het netwerk zond de serie nog twee jaar lang met succes uit, en *Buffy* hielp UPN weer sterk te worden; dit ten koste van The WB. The WB verloor zo in 2001 niet alleen haar icoon Sarah Michelle Gellar, maar ook de show die het netwerk definieerde als dé zender voor de y-generatie.⁹⁰ Daarom hield The WB *Angel* stevig vast: UPN had Whedon en Greenwalt beloofd dat het netwerk ook *Angel* zouden overnemen als The WB besloot de serie te stoppen. Dit zorgde er onder andere voor dat *crossover*-afleveringen tussen *Buffy* en *Angel* niet langer alleen 'een logistieke hel' waren, maar zelfs verboden werden.^{91/92}

Omdat de tienermarkt onstabiel bleek, besloot The WB haar programmering opnieuw aan te passen: het netwerk ging zich meer op drama richten en minder op science-fiction.⁹³ In 2004 hoopte Whedon een 'early renewal' te krijgen voor *Angel*'s zesde seizoen vanwege de hoge kijkcijfers van het afgelopen seizoen. The WB CEO Jordan Levin was niet in staat hier direct antwoord op te geven en zette de serie daarom de volgende dag stop,⁹⁴ een onverwachte beslissing die onsuccesvol aangevochten werd door de makers en fans van *Angel*.⁹⁵ The WB focuste zich na het stoppen van *Buffy* en *Angel* op *Smallville*, een serie gemaakt in navolging van *Angel*, gericht op de mannelijke helft van de y-generatie met eenzelfde 'jonge mannelijke superheld' in de hoofdrol; de serie deed hierbij tevens denken aan de eerste seizoenen van

⁸⁶ Marley.

⁸⁷ The Nielsen Company, "Nielsen TV-Ratings, Network Television by Season: 2000-2001" *The Nielsen Company* (2001).

⁸⁸ The Nielsen Company. Nielsen TV-Ratings, Network Television by Season: 2001-2002" *The Nielsen Company* (2002).

⁸⁹ J. Adalian, "'Buffy' loss takes a bite out of WB" in *Variety* (22-4-2001).

⁹⁰ M. James, "Buffy Fight May Have Slain Two Networks on the Edge" in *Los Angeles Times* (29-1-2006).

⁹¹ Dit embargo werd pas in maart 2003 tijdens *Buffy*'s zevende en laatste en *Angel*'s vierde seizoen opgeheven toen *Buffy* protagonist Willow Rosenberg in de *Angel* aflevering *Orpheus* optrad en Faith Lehane in de daaropvolgende *Buffy* aflevering *Dirty Girls*.

⁹² F. Kurtz, "Joss Whedon Talks ANGEL/BUFFY Crossovers" *Zap2It.com* (16-7-2001).

⁹³ Daniels en Littleton.

⁹⁴ M. Jozic, "MEANWHILE Interviews... Buffy Post Mortem" *MikeJozic.com* (2004).

⁹⁵ S. Abbott, "We'll Follow Angel to Hell ... or Another Network: The Fan Response to the End of Angel" in *Reading Angel: The TV Spin-off with a Soul*, red. S. Abbott (Londen: I.B. Tauris & Co Ltd., 2005): 230-236.

Buffy.⁹⁶ De concurrentie tussen The WB en UPN liep ondertussen zo hoog op dat beide netwerken in de problemen kwamen.

In het seizoen 2004-2005 werd The WB voor het eerst in jaren minder goed bekeken dan UPN en beide netwerken deelden het onderspit in de doelgroep 18-34 ten opzichte van Univision.⁹⁷ Op 24 januari 2006 kondigden Warner Bros. Entertainment en de CBS Corporation aan dat zowel The WB als UPN zouden stoppen met uitzenden. The CW Television Network (The CW) zou de plaats van beide innemen.⁹⁸

Er is veel speculatie geweest onder televisiewetenschappers over welke rol de opkomst en ondergang van *Buffy* en *Angel* speelde in de historie van de twee netwerken. In januari 2006 schreven veel kranten over het gebeuren. Daarbij werd de overstap van *Buffy* van The WB naar UPN gezien als katalysator voor de strijd om de jeugdtelevisiemarkt waar beide netwerken uiteindelijk aan ten onder zouden gaan.⁹⁹ De *Los Angeles Times* schreef hierover: “When the obituary is written of the WB network, the cause of death should probably read: complications resulting from *Buffy the Vampire Slayer*.”¹⁰⁰

⁹⁶ Adalian.

⁹⁷ The Nielsen Company, “Nielsen TV-Ratings, Network Television by Season: 2004-2005” *The Nielsen Company* (2005).

⁹⁸ J. Seid, “‘Gilmore Girls’ meet ‘Smackdown’: CW Network to combine WB, UPN in CBS-Warner venture beginning in September” in *CNN Money* (24-1-2006). B. Carter, “With Focus on Youth, 2 Small TV Networks Unite” in *The New York Times* (25-1-2006).

⁹⁹ Kearney, 17-41. James, “Buffy Fight May Have Slain Two Networks on the Edge”.

¹⁰⁰ James.

4. Conclusie

Nadat het succes van *Buffy* en de daarop volgende tienerdrama's The WB op de voorgrond had geplaatst bij hun nieuwe beoogde doelgroep vrouwen van 12-34 jaar, besloot het netwerk uit te gaan breiden. *Angel* was een van de series die hieruit voortkwam; een serie die een nieuwe doelgroep moest aantrekken, namelijk jongvolwassenen mannen tussen de 18-34 jaar.

Angel's mise-en-scène was daarom donkerder in toon en stak visueel sterk af tegen haar moederserie. *Buffy* speelde zich af rondom een *high school* (en later de lokale universiteit) en was gesitueerd in een rustiek kustplaatsje. *Angel* daarentegen speelde zich af in de donkere steegjes en hotels van Los Angeles, en met vampier Angel als hoofdrolspeler speelden de meeste scènes zich 's nachts af. *Buffy* had een hybride genre en combineerde tienerdrama met horror, comedy en een reeks andere genres. *Angel* was daarentegen meer genrespecifiek en ontleende hoofdzakelijk elementen aan de *film noir* en het superheldengenre. Deze combinatie van genres sloot beter aan op de doelgroep 18-34 jarige mannen. Zowel qua beeld als geluid had *Angel* een donkerdere toon.

Angel's stijl leende zich daarnaast voor een meer volwassen thematiek. De personages in *Buffy* worstelden met hun adolescentie: thema's als 'opgroeien', 'familie' en 'vriendschap' stonden daarbij centraal en de behandelde maatschappelijke problematiek ging hiermee gepaard. In *Angel* stond echter meer volwassenen problematiek centraal: de zoektocht naar verlossing, eenzaamheid, de dood, enzovoorts. Met Los Angeles als setting leende de serie zich voor het verbeelden de stadse problematiek welke in *Buffy* niet aan bod kwam. De allerlaatste scènes van zowel *Buffy* als *Angel* schetsten opnieuw duidelijk de thema's van beide series en hoe zij van elkaar verschilden: aan het einde van de laatste *Buffy* aflevering *Chosen* kunnen Buffy en haar vrienden, ondanks de gevallen slachtoffers, met hernieuwde moed een zonnige toekomst tegemoet gaan.¹⁰¹ In *Angel's* slotstuk *Not Fade Away* staat Angel aan het begin van een nagenoeg niet te winnen oorlog tegen het kwaad. Als zijn zoektocht naar verlossing hem één ding heeft geleerd, dan is het dat hij moet blijven vechten voor waarvoor hij staat, ook al lijkt winst onmogelijk.¹⁰² Over het geheel gezien is *Angel* daarmee een meer volwassen serie dan *Buffy*, waarmee The WB een nieuw publiek kon bereiken.

The WB – en concurrent UPN – hebben *Buffy* en *Angel* strategisch ingezet om de tienermarkt in de Verenigde Staten te veroveren. Veel televisiewetenschappers wezen echter nadat beide netwerken stopten met uitzenden in 2006 *Buffy* aan als één van de oorzaken

¹⁰¹ *Buffy the Vampire Slayer*, 7x22 - *Chosen*. Reg. & Scen. J. Whedon, UPN, 20-5-2003.

¹⁰² *Angel*, 5x22 - *Not Fade Away*. Reg. J. Bell, Scen. J. Bell & J. Whedon, The WB, 19-5-2004.

daarvan. Zo lang het duurde brachten zowel *Buffy* als *Angel* The WB echter groot succes bij “Generation Y”. Om diverse redenen wist het netwerk diens doelgroep echter niet vast te houden.

Audiovisuele Media

Angel. Created by Whedon, J. & Greenwalt, D., The WB, 1999-2004.

- 1x01 - City Of. Reg. & Scen. J. Whedon, 5-10-1999.
- 1x13 - She. Reg. D. Greenwalt, Scen. D. Greenwalt & M. Noxon, 8-2-2000.
- 1x15 - The Prodigal. Reg. B. S. Green, Scen. T. Minear, 22-2-2000.
- 1x20 - War Zone. Reg. G. Campbell, Scen. D. Straiton, 9-5-2000.
- 2x02 - Are You Now or Have You Ever Been. Reg. D. Semel, Scen. T. Minear, 3-10-2000.
- 2x04 - Untouched. Reg. J. Whedon, Scen. M. Smith, 17-10-2000.
- 2x14 - The Thin Dead Line. Reg. S. McGinnis, Scen. J. Kouf & S. Ryan, 13-2-2001.
- 2x18 - Dead End. Reg. J. A. Contner, Scen. D. Greenwalt, 24-4-2001.
- 3x03 - That Old Gang of Mine. Reg. F. Keller, Scen. T. Minear, 8-10-2001.
- 4x03 - The House Always Wins. Reg. M. Grabiak, Scen. D. Fury, 20-10-2002.
- 4x08 - Habeas Corpses. Reg. S. Schoolnik, Scen. J. Bell, 15-1-2003.
- 4x15 - Orpheus. Reg. T. O'Hara, Scen. M. Smith, 19-3-2003.
- 5x22 - Not Fade Away. Reg. J. Bell, Scen. J. Bell & J. Whedon, 19-5-2004.

All in the Family. Created by Lear, N. NBC, 1971-1979.

Batman. Reg. T. Burton, Scen. S. Hamm & W. Skaaren, Act. Michael Keaton, Jack Nicholson, Kim Basinger. Burbank: Warner Bros., 1989.

Buffy the Vampire Slayer. Created by Whedon, J., The WB, 1997-2001; UPN, 2001-2003.

- 1x06 - Angel. Reg. S. Brazil, Scen. D. Greenwalt, The WB, 14-4-1997.
- 2x13 - Surprise. Reg. M. Lange, Scen. M. Noxon, The WB, 19-1-1998.
- 2x14 - Innocence. Reg. & Scen. J. Whedon, The WB, 20-1-1998.
- 2x19 - I Only Have Eyes For You. Reg. J. Whitmore Jr., Scen. M. Noxon, The WB, 28-4-1998.
- 3x20 - The Prom. Reg. D. Solomon, Scen. M. Noxon, The WB, 11-5-1999.
- 3x22 - Graduation Day (Part 2). Reg. & Scen. J. Whedon, The WB, 13-7-1999.
- 4x10 - Hush. Reg. & Scen. J. Whedon, The WB, 14-12-1999.
- 7x18 - Dirty Girls. Reg. M. Gershman, Scen. D. Goddard, UPN, 20-5-2003.
- 7x22 - Chosen. Reg. & Scen. J. Whedon, UPN, 20-5-2003.

Charmed. Created by Burge, C. M., The WB, 1998-2006.

Cheers. Created by Burrows, J., Charles, G. & Charles, L., NBC, 1982-1993.

CSI: Crime Scene Investigation. Created by Zuiker, A. E., CBS, 2000-Present.

CSI: Miami. Created by Zuiker, A. E., Mendelsohn, C. & Donahue, A., CBS, 2002-Present.

CSI: NY. Created by Zuiker, A. E., Mendelsohn, C. & Donahue, A., CBS, 2004-Present.

Dawson's Creek. Created by Williamson, K., The WB, 1998-2003.

Frasier. Created by Angell, D., Casey, P. & Lee, D., NBC, 1993-2004.

Friends. Created by Crane, D. & Kauffman, M., NBC, 1994-2004.

Joey. Created by Silveri, S. & Goldberg Meehan, S. NBC, 2004-2006.

The Jeffersons. Created by Nicholl, D., Ross, M. & West, B., NBC, 1975-1985.

Popular. Created by Murphy, R. & Matthews, G., The WB, 1999-2001.

Pump Up The Volume. Reg. & Scen. A. Moyle, Act. Christian Slater, Samantha Mathis. Los Angeles: New Line Cinema, 1990.

Roswell. Created by Katims, J., The WB, 1999-2001; UPN, 2001-2002.

Literatuur

Abbott, S. "Kicking Ass and Singing 'Mandy': A Vampire in LA." In *Reading Angel: The TV Spin-off with a Soul*, geredigeerd door S. Abbott (Londen: I.B. Tauris & Co Ltd., 2005): 1-16.

Abbott, S. "Walking the Fine Line Between Angel and Angelus." [2003] *Slayage: The Online International Journal of Buffy Studies* 9 – 9-10-2011.

<http://slayageonline.com/essays/slayage9/Abbott.htm>

Abbott, S. "We'll Follow Angel to Hell ... or Another Network: The Fan Response to the End of Angel" in *Reading Angel: The TV Spin-off with a Soul*, geredigeerd door S. Abbott (Londen: I.B. Tauris & Co Ltd., 2005): 230-236.

Abbott, S., red. *Reading Angel: The TV Spin-off with a Soul*. Londen: I.B. Tauris & Co Ltd., 2005.

Adalian, J. "'Buffy' loss takes a bite out of WB." [22-4-2001] *Variety* – 9-10-2011. www.variety.com/article/VR1117797593.

Anderson, K. "Now and Then." *Buffy the Vampire Slayer Magazine/Angel Magazine*, Yearbook January 2006. Bankside, Londen: Titan Magazines, 2006: 89.

Bassom, D. "Buffy, Angel and Me." *Buffy the Vampire Slayer Magazine*, Issue #12. Bankside, Londen: Titan Magazines, 2000: 8.

Bernstein, A. "Melody Maker." *Buffy the Vampire Slayer Magazine*, Issue #30. Bankside, Londen: Titan Magazines, 2001: 15.

Bernstein, A. "Who's the Joss?" *Angel Magazine*, Yearbook Januari 2006. Bankside, Londen: Titan Magazines, 2006: 17.

Carter, B. "With Focus on Youth, 2 Small TV Networks Unite." [25-1-2006] *The New York Times* – 9-10-2011. www.nytimes.com/2006/01/25/business/25network.html?pagewanted=all.

Casey, P. "How FRASIER came to be (1)." [6-12-2006] *Ken Levine's The World As Seen By a TV Comedy Writer* – 9-10-2011. <http://kenlevine.blogspot.com/2006/12/how-frasier-came-to-be.html>.

Creeber, G., et. al. *The Television Genre Book*. Londen: BFI, 2008.

Clubb, N. *Buffy the Vampire Slayer Magazine/Angel Magazine*. Bankside, Londen: Titan Magazines, 2005-2007.

Curtis, D., Eden, M. en Clubb, N. *Buffy the Vampire Slayer Magazine*. Bankside, Londen: Titan Magazines, 1999-2005.

Daniels, S. en Littleton, C. *Season Finale: The Unexpected Rise and Fall of the WB and UPN*. New York: Harper, 2007.

De Moras, L. "The Sound and the Fury." *The Hollywood Reporter, TV Preview September 1997-98*. Los Angeles: Prometheus Global Media, 1997: 10.

Dilullo, T. "From Bell." *Angel Magazine*, Issue #19. Bankside, Londen: Titan Magazines, 2005: 38-39

Dilullo, T. "Minear, There & Everywhere." *Buffy the Vampire Slayer Magazine/Angel Magazine*, Issue #79. Bankside, Londen: Titan Magazines, 2005: 51.

Dilullo, T. "Why we write." *Angel Magazine*, Issue #18. Bankside, Londen: Titan Magazines, 2005: 32.

Eden, M. *Angel Magazine*. Bankside, Londen: Titan Magazines, 2003-2005.

Gallagher, D. G. en Ruditis, P. *Angel: The Casefiles: Volume 2: The Official Companion to the Hit TV Show*. Londen: Simon & Schuster Pocket Books, 2004.

Golden, C. en Holder, N. *The Watcher's Guide: The Official Companion to the Hit Show*. Londen: Simon & Schuster Pocket Books, 1998.

Gross, E. "Angel: Year One". *SFX Magazine, An SFX Special Editon: Unofficial Buffy Collection*. Bath: Future Publishing, 2000: 62

Halfyard, J. K. "The Dark Avenger: Angel and the Cinematic Superhero." In *Reading Angel: The TV Spin-off with a Soul*, geredigeerd door S. Abbott (Londen: I.B. Tauris & Co Ltd., 2005): 149-162.

Havens, C. "Angel." In *Joss Whedon: The Genius Behind Buffy*, geredigeerd door C. Havens (BenBella Books, 2003): 103.

Havens, C., red. *Joss Whedon: The Genius Behind Buffy*. BenBella Books, 2003.

Holder, N. en Mariotte, J. *The Watcher's Guide: Volume 2: The 2nd Official Companion to the Hit Show*. Londen: Simon & Schuster Pocket Books, 2000.

Holder, N., Mariotte, J. en Hart, M. *Angel: The Casefiles: Volume 1: The Official Companion to the Hit Show*. Londen: Simon & Schuster Pocket Books, 2002.

IMDb. "Buffy the Vampire Slayer (1992)." [2011] *IMDb* – 25-9-2011. www.imdb.com/title/tt0103893.

IMDb. "Movie connections for All in the Family (1968-1979)." [2011] *IMDb* – 24-9-2011. www.imdb.com/title/tt0066626/movieconnections.

IMDb. "Movie connections for Buffy the Vampire Slayer (1997-2003)." [2011] *IMDb* – 24-9-2011. www.imdb.com/title/tt0118276/movieconnections.

IMDb. "Movie connections for Cheers (1982-1993)." [2011] *IMDb* – 24-9-2011. www.imdb.com/title/tt0083399/movieconnections.

IMDb. "Movie connections for CSI: Crime Scene Investigation (2000-Present)." [2011] *IMDb* – 24-9-2011. www.imdb.com/title/tt0247082/movieconnections.

IMDb. "Movie connections for Friends (1994-2004)." [2011] *IMDb* – 24-9-2011. www.imdb.com/title/tt0108778/movieconnections.

Jacob, B. "Los Angelus: The City of Angel." In *Reading Angel: The TV Spin-off with a Soul*, geredigeerd door S. Abbott (Londen: I.B. Tauris & Co Ltd., 2005): 75-87.

Jacobs, A.J. "Interview with a Vampire Chronicler: How Joss Whedon may save The WB with a chick named Buffy." [25-4-1997] *Entertainment Weekly* – 9-10-2011. www.ew.com/ew/article/0,,287570,00.html.

James, M. "Buffy Fight May Have Slain Two Networks on the Edge." [29-1-2006] *Los Angeles Times* – 9-10-2011. <http://articles.latimes.com/2006/jan/29/business/fi-buffy29>.

Jozic, M. "MEANWHILE Interviews... Buffy Post Mortem." [2004] *MikeJozic.com* – 9-10-2011 via *The Wayback Machine* op www.archive.org/web/web.php.

Kaveney, R., red. *Reading the Vampire Slayer: The New, Updated Unofficial Guide to Buffy and Angel*. Londen: I.B. Tauris & Co Ltd., 2007.

Kearney, M. C. "The Changing Face of Teen Television, or Why We All Love Buffy." In *Undead TV: Essays on Buffy the Vampire Slayer*, geredigeerd door E. Levine en L. Parks (Durham: Duke University Press, 2007): 17-41.

Kinsey, T. A. "Transitions and Time: The Cinematic Language of Angel." In *Reading Angel: The TV Spin-off with a Soul*, geredigeerd door S. Abbott (Londen: I.B. Tauris & Co Ltd., 2005): 44-56.

Kurtz, F. "Joss Whedon Talks ANGEL/BUFFY Crossovers." [16-7-2001] *Zap2It.com* – 9-10-2011. www.mania.com/joss-whedon-talks-angelbuffy-crossovers_article_27874.html.

Levine, E. en Parks, L., red. *Undead TV: Essays on Buffy the Vampire Slayer*. Durham: Duke University Press, 2007.

Marley, A. "The Offspring: Surfing This Season's Bumper Crop of Spin-Offs." [20-10-1999] *City Paper* – 10-10-2011. <http://www2.citypaper.com/film/story.asp?id=4564>.

McFadden, K. "WB Hitting The Mark With Target Audience." [13-1-1999] *Chicago Tribune* – 9-10-2011. http://articles.chicagotribune.com/1999-01-13/features/9901130071_1_jamie-kellner-wb-felicity.

Mifflin, L. "A Sixth Night for WB, for Under 35's Only." [19-5-1999] *The New York Times* – 9-10-2011. www.nytimes.com/1999/05/19/arts/a-sixth-night-for-wb-for-under-35-s-only.html.

Miller, J. P. "The I in Team: Buffy and Feminist Ethics." In *Buffy the Vampire Slayer and Philosophy: Fear and Trembling in Sunnydale*, geredigeerd door J. B. South (Chicago: Open Court, 2003): 35-48.

Murray, S. "I Know What You Did Last Summer: Sarah Michelle Gellar and Crossover Teen Stardom." In *Undead TV: Essays on Buffy the Vampire Slayer*, geredigeerd door E. Levine en L. Parks (Durham: Duke University Press, 2007): 42-55.

- Nazzaro, J. "LA Stories." *Buffy the Vampire Slayer Magazine*, Issue #36. Bankside, Londen: Titan Magazines, 2002: 10-12.
- O'Shea, T. "David's Discussions". *Angel Magazine*, Issue #16. Bankside, Londen: Titan Magazines, 2004: 12.
- Ryan, S. C. "Friendly art of funny." [7-12-2006] *The Age* – 24-9-2011. www.theage.com.au/news/tv--radio/friendly-art-of-funny/2006/12/05/1165080950967.html?page=fullpage#contentSwap2.
- Seid, J. "Gilmore Girls' meet 'Smackdown': CW Network to combine WB, UPN in CBS-Warner venture beginning in September." [24-1-2006] *CNN Money* – 9-10-2011. http://money.cnn.com/2006/01/24/news/companies/cbs_warner/.
- SFX Magazine. "Buffy: In the Beginning." *SFX Magazine, An SFX Special Editon: Unofficial Buffy Collection*. Bath: Future Publishing, 2000: 22.
- South, J. B., red. *Buffy the Vampire Slayer and Philosophy: Fear and Trembling in Sunnydale*. Chicago: Open Court, 2003.
- Spelling, I., Springer, M., Bassom, D. en Bernstein, A. "Words of Whedon". *Buffy the Vampire Slayer Magazine*, Yearbook Winter 2003. Bankside, Londen: Titan Magazines, 2003: 8.
- Springer, M. en Stokes, M. "Prophecy Boy: They'll rot in your brain!" *Buffy the Vampire Slayer Magazine*, Issue #20. Bankside, Londen: Titan Magazines, 2001: 12.
- Springer, M. "Angel's New Blood." *Buffy the Vampire Slayer Magazine*, Issue #29. Bankside, Londen: Titan Magazines, 2001: 16.
- Springer, M. "Growing Up." *Buffy the Vampire Slayer Magazine*, Issue #33. Bankside, Londen: Titan Magazines, 2002: 11.
- Springer, M. "The Sound of Fury." *Buffy the Vampire Slayer Magazine*, Issue #28. Bankside, Londen: Titan Magazines, 2001: 17.
- Stoddard Kayes, K. "Talking 'bout my generation." *Buffy the Vampire Slayer Magazine/Angel Magazine*, Issue #85. Bankside, Londen: Titan Magazines, 2006: 53.
- The New York Times. "10 Questions For... Joss Whedon." [16-5-2003] *The New York Times* – 11-10-2011. www.nytimes.com/2003/05/16/readersopinions/16WHED.html.
- Thompson, K. en Bordwell, D. *Film Art: An Introduction*. 9th Edition, New York: McGraw-Hill, 2010.
- Thompson, K. en Bordwell, D. *Film History: An Introduction*. 3rd Edition, New York: McGraw-Hill, 2010.
- Timms, D. "NBC pins hopes on Friends spin-off." [25-7-2003] *The Guardian* – 24-9-2011. www.guardian.co.uk/media/2003/jul/25/broadcasting1.

The Nielsen Company. "Nielsen TV-Ratings, Network Television by Season: 2000-2001" [2001] *The Nielsen Company* – 9-10-2011 via *The Wayback Machine* op www.archive.org/web/web.php.

The Nielsen Company. "Nielsen TV-Ratings, Network Television by Season: 2001-2002" [2002] *The Nielsen Company* – 9-10-2011 via *The Wayback Machine* op www.archive.org/web/web.php.

The Nielsen Company. "Nielsen TV-Ratings, Network Television by Season: 2004-2005." [2005] *The Nielsen Company* – 9-10-2011 via *The Wayback Machine* op www.archive.org/web/web.php.

The WB. "About." [27-8-2008] *The WB Television Network Online* – 8-10-2011. www.thewb.com/about.

The WB. "The WB News Bulletin." [26-7-1998] *The WB* – 9-10-2011 via *The Wayback Machine* op www.archive.org/web/web.php.

Tonkin, B. "Entropy as demon: Buffy in Southern California." In *Reading the Vampire Slayer: The New, Updated Unofficial Guide to Buffy and Angel*, geredigeerd door R. Kaveney (Londen: I.B. Tauris & Co Ltd., 2007): 83-99.

Verstraten, P. *Handboek Filmnarratologie*. Nijmegen: Vantilt, 2006.

Vos, C. *Bewegend verleden. Inleiding in de analyse van films en televisieprogramma's*. Boom: Amsterdam, 2004.

Whedon, J. "Web Post." [22-11-1998] *The Bronze VIP Archive* – 10-10-2011. www.cise.ufl.edu/cgi-bin/cgiwrap/hsiao/buffy/get-archive?date=19981122.